



BARN-UNGA-SAMHÄLLE

**Examensarbete i fördjupningsämnet
Barndom och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå**

**Genusperspektiv på gestaltningar av
sandlådelek i bilderböcker**

En textanalys om hur genus gestaltas i bilderböcker.

Gender perspective on the design of sandbox play in picture books.

A text analysis of how gender is formed in picture books.

Cecilia Drube
Rebecca Videtorp

Förord

Vi, Cecilia Drube och Rebecca Videtorp vill tacka varandra för ett bra kämpande i vått och torrt. Vi vill också tacka våra familjer som har stått ut med våra datorer, böcker och annat material liggandes överallt i husen. Tack för att ni har stöttat och hejat på oss genom denna process i skrivandet av examensarbetet.

Dessa veckor har varit tuffa men vi gick i mål tillslut. Det visade sig att vara en av våra tuffaste utmaningar under vår förskolläraryrkesutbildning. Vi har haft ett bra samarbete och ett upplägg som har fungerat bra för oss. Vi har träffats hos varandra, på café och letat igenom bibliotek ihop, allt för att få ihop en så bra text som möjligt. Under skrivandet har vi hunnit med att ventilera smått och stort som har fört oss närmare varandra och idag är vi tacksamma att just vi valde att skriva ihop. I upplägget av skrivandet har vi varit delaktiga i alla kapitel, då vi tillsammans har formulerat och omformulerat all text.

Tack till vår handledare Mathilda Ernberg som har hjälpt oss igenom denna process med stort hjärta och ett outhärligt stöd. Du är ball.

Sammanfattning

I vårt dagliga arbete på förskolan ser vi barn som leker och samspekar i sandlådan, likväl som barn dagligen inspireras och skapar nya upplevelser kring böcker. Dessa två dagligt förekommande aktiviteter väckte idén till vad vi ville studera i vårt examensarbete. Syftet med studien är att undersöka och skapa en medvetenhet om hur genus gestaltas i bilderböcker. Vi har valt att studera leken mellan bilderboks-karaktärerna, i sandlådan, då vi anser att sandlådan är en av förskolans mest besökta platser. Vi använder det vi betraktar som ett av förskolans främsta pedagogiska verktyg; bilderboken, som utgångspunkt för analys/empiri i vårt arbete och vi tar genusteori till hjälp när vi tar oss an arbetet. En bidragande anledning till att vi väljer genusperspektiv är att förskolans läroplan (*Läroplan för förskolan 2018*) förmedlar att all personal i förskolan ska bidra med en variation av upplevelser för barnen oavsett könstillhörighet. Studien är kvalitativ och vi använder oss av kategorisering för att strukturera och koda materialet. Vi kategoriserar utefter våra tre frågeställningar; *Hur gestaltas leken ur ett genusperspektiv? Vad leker barnen med? Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan pojkar och flickor?* Genom vår analys av empirin kommer vi i resultat diskussionen fram till hur viktig förskolan är som en arena för identitetsskapande och att genom bilderbokens betydelsefulla roll som pedagogiskt verktyg finns det många tolkningar för barn att göra, både genom bild och text. Vårt syfte med uppsatsen är att skapa en medvetenhet kring hur genus framställs i bilderböcker, vilket vi tycker att vi uppnår och genom det, förhoppningsvis, öppnar upp för nya tolkningar.

Nyckelord – bilderbok, genus, textanalys

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	s.6
1.1 Syfte.....	s.7
1.2 Frågeställningar.....	s.7
2 Tidigare forskning.....	s.8
2.1 Genus/könsroller.....	s.8
2.2 Bilderböcker.....	s.11
3 Teoretiskt perspektiv och begrepp.....	s.14
3.1 Genusteori.....	s.14
3.2 Teoretiska begrepp	s.14
4 Metod.....	s.16
4.1 Metodval.....	s.16
4.2 Urval av bilderböcker.....	s.16
4.3 Presentation av bilderböckerna.....	s.17
4.4 Genomförande.....	s.18
5 Analys/Resultat.....	s.19
5.1 <i>Kenta och barbisarna</i>	s.19
5.1.1 Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?.....	s.19
5.1.2 Vad leker barnen med?.....	s.20
5.1.3 Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?.....	s.20
5.2 <i>Vems kompis</i>	s.21

5.2.1	Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?.....	s.21
5.2.2	Vad leker barnen med?.....	s.22
5.2.3	Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?.....	s.22
5.3	<i>Boken om att gå på förskolan</i>	s.23
5.3.1	Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?.....	s.23
5.3.2	Vad leker barnen med?.....	s.24
5.3.3	Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?.....	s.24
5.4	<i>Moa och Samir i letparken</i>	s.25
5.4.1	Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?	s.25
5.4.2	Vad leker barnen med?.....	s.26
5.4.3	Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?.....	s.26
5.5	Sammanfattning av analys.....	s.26
6	Diskussion.....	s.29
6.1	Resultatdiskussion.....	s.29
6.1.1	Bilderboken som ett pedagogiskt verktygs, ur ett genusperspektiv..	s.29
6.1.2	Bilderboken som ett pedagogiskt verktyg, med fokus på leksaker..	s.32
6.2	Metoddiskussion.....	s.33
6.3	Förslag på fortsatt forskning.....	s.34
7	Källförteckning.....	s.35
7.1	Bilderböcker som använts i studien.....	s.37

1 Inledning

Studien är en textanalys av bilderböcker där det synliggörs hur kön konstrueras hos pojkar och flickor. Vi har studerat situationer i bilderböckerna där barnen leker i sandlådan. Valet av plats uppkom från en tidigare etnografiskstudie vi gjort, i en annan kurs på lärarhögskolan. Vi fann då sandlådan som en intressant plats och det uppkom även diskussioner om genus som vi gärna vill fördjupa oss i. I en rapport från skolinspektionen, *Förskolans arbete med jämställdhet* (2017), påvisas brister i personalens systematiska arbete utifrån ett genusperspektiv, vid exempelvis dialoger om förhållningssätt, utförande av aktiviteter, samt planering av material och miljö. Enligt rapporten visar det sig att det är bristande vägledning för både flickor och pojkar vad gäller möjligheten att prova på olika miljöer och material. Axelsson och Jönsson (2009) menar att förskolans pedagoger måste hjälpa barnen att hitta så kallade ”tredje områden”, de som varken är pojkiga eller flickiga, där barnen kan mötas utan att de intar sina könsstereotypa roller. Får barnen inte hjälp med detta riskerar de att fastna, redan när de är mycket små, i könsstereotypa lekar. All personal i förskolan ska därför kunna bidra med en variation av upplevelser för barnen, oavsett könstillhörighet (*Lpfö18*). Med denna studie vill vi ur ett genusperspektiv undersöka bilderboken som ett pedagogiskt verktyg. Detta vill vi studera genom att titta på hur pojkars och flickors lek i sandlådan gestaltas i bilderböcker. Simonsson (2004) menar att pedagoger använder bilderböcker som ett verktyg för att utmana barns språkutveckling och lära dem hur de ska agera och förhålla sig i olika situationer. Vidare menar Nikolajeva (2004) att bilderboken kan ses som ett oskyldigt redskap men är ett instrument att uppfostra och socialisera barn, en kommunikationsform som makthavare de vuxna, skapat för de maktlösa, barnen. Hon påtalar även vikten av karaktärerna i bilderböckerna ur ett genusperspektiv och vilka olika normativa egenskaper dessa har. Vilken bild av pojkar och flickor uttrycker bilderböcker, bekräftar de rådande stereotyper eller bryter de mot könade normer?

I linje med Kåreland och Lind-Munther (2015) vill vi studera hur de böcker barn möter i förskolan konstruerar genus och hur pojkar och flickor framställs i dessa, både skriftligt och bildligt. I vår studie har vi valt att titta på hur en vardaglig situation, som interaktion i sandlådan, i förskolan framställs i bilderböcker ur ett genusperspektiv. Vi finner det relevant att analysera

Cecilia Drube 740529
Rebecca Videtorp 840307

bilderböcker ur ett normkritiskt perspektiv med fokus på kön, då det tydligt står i förskolans styrdokument (*Lpfö18*) att miljön i förskolan ska erbjuda valmöjligheter oavsett könstillhörighet.

1.1 Syfte

Syftet är att genom analys av ett antal bilderböcker skapa förståelse för bilderboken som ett pedagogiskt verktyg för ett genusmedvetet arbete i förskolan.

1.2 Frågeställningar

Vår övergripande frågeställning är:

Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv i bilderböcker?

För att undersöka detta utgår vi ifrån två textnära frågor som används i analysen av böckerna.

1. *Vad leker barnen med?*
2. *Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?*

2 Tidigare forskning

Med studiens syfte finner vi det relevantt att studera leken i bilderböcker ur ett genusperspektiv. I detta kapitel redogör vi för olika studier, forskning och litteratur som berör genus/könsroller och bilderböcker inom området för vår uppsats. Detta kommer tillsammans med analysen av vårt empiriska material utgöra grunden för resultatdiskussionen. Kapitlet är indelat i två underrubriker, *Genus/Könsroller* och *Bilderböcker*.

2.1 Genus/Könsroller

Kåreland och Lind-Munther (2015) tar upp att det finns flera olika forskningsstudier om barns könsocialisation. De påtalar även att barn redan vid två års ålder är medvetna om kön som kategori. Förskolan är en viktig arena i barns skapande av sin könsidentitet, då könsidentiteten formas i social interaktion, i vardagliga samspel och förhandlingar med andra. I förskolan och det sociala samspelet med jämlikar, det vill säga barn i närliggande ålder och av samma kön, prövar och omprövar barnen sitt könsspecifika beteende. Detta vill vi uppmärksamma och förmedla vikten av, genom att analysera bilderböcker och synliggöra hur karaktärernas lek i sandlådan gestaltas. Detta gör vi med kopplingar till Chapmans (2015) artikel som belyser att könsstereotyper förekommer i barns lek. Artikeln beskriver att det finns stereotypa skillnader mellan pojkars och flickors lek och tar upp att en skillnad är att pojkar är mer aktiva än flickor och att pojkar kräver mer utrymme till sin lek. I artikeln skrivs det även att flickor tenderar att vara mer inkluderande och samarbetsvilliga och gärna leker i mindre grupper på mindre yta. Pedagoger visar flickor större uppmärksamhet, beroende av deras aktivitetsval. I linje med Johansson (2008) påtalande att förskolans moraliska ideal är omsorgen om andra, detta är något flickor blir representerade som duktiga på, oftare än pojkar. Förskolans förväntningar på hur pojkar och flickor ska vara skiljer sig ofta åt. Flickorna förväntas vara relaterande och ansvarstagande och ha sitt fokus på andras välbefinnande före sitt eget. För att leva upp till förväntningarna ska pojkarna vara princip fokuserade, individualiserade och stå för hierarki.

Heggestad (2014) skriver om det etablerade begreppet pojkflicka som länge funnits illustrerad i barn och ungdomsböcker. Pojkflickan är en flicka med traditionellt pojkaktiga drag, den maskulina motsvarigheten, flickpojken är däremot en relativt ny företeelse. Barnlitteraturen

uppmärksammar likväl pojkflickor som flickpojkar men med skillnaden att begreppet pojkflicka skrivs ut, det gör däremot inte flickpojke. Flickpojkar illustreras enbart i bild där det visas att de överskrida könsnormer genom att föredra traditionella flicklekar och klä sig i klänning. En vanligt förekommande gestalt i bilderböcker de senaste åren är de könsöverskridande barnen, men även i dessa fall tilldelas barnet ofta en tydlig könsidentitet. Denna typ av bilderböcker verkar ha som syfte att ifrågasätta klassiska könsstereotyper och bana väg för ett bredare genusbegrepp. En ny kategori av bilderböcker, de med unika karaktärer har sett dagens ljus. I en bok med unika karaktärer går det inte att avgöra om det skildrade barnet är en pojke eller flicka. Dessa karaktärer är skapade bland annat med könsneutrala namn och kläder för att öppna upp för läsarens egna tolkningar (Heggestad 2014). Grevette (2008) beskriver klädernas funktion i bilderböckerna som en viktig roll, som ett tecken att berätta något om vad, och vem, barnet är. Ett sätt att uppmärksamma genustillhörighet. Davies (2003) påtalar att kön ingår i sociala strukturer men även att det är något som skapas inom, och av, individen. Feminint och maskulint är egenskaper som anses för inbyggda i samhället och förstås inte som medfödda. När barn ingår i samhället övertas vetskapen om kön i den form som samhället har konstruerat det. På så sätt lär barn sig att positionera sig som flickor eller pojkar. Ett sätt att understryka/bekräfta kön är genom klädsel och frisyrer, som åtskiljer ”manligt” och ”kvinnligt”. För att barn ska känna att de passar in i, är accepterade inom givna ramar och se sig som ”normalt” måste barnet tillhöra ett kön, menar Davies (2003). En av studiens frågeställningar handlar om hur leken ur ett genusperspektiv gestaltas i bilderböcker, där könade symboler och ting blir relevanta att observera och vi finner därför denna forskning relevant för fortsatt diskussion.

Henkel (2006) skriver om svenska barnboksinstitutets siffror från 2005, då det utkom 229 bilderböcker för barn. I 58 % av böckerna hade en pojke huvudrollen, i 34 % var en flicka huvudkaraktär och i resterande 8 % hade ett par huvudrollen. Dessa siffror påverkar hur barnen bearbetar sagan i sina lekar och en konsekvens blir att barnen fråntas halva rollistan och att flickor/kvinnor som huvudrollsinnehavare osynliggörs. Detta ger indirekta signaler till både flickor och pojkar att flickor är mindre värda och har mindre rätt än pojkar att agera huvudrollsinnehavare, vilket i sin tur medför att birollen inte värderas särskilt högt oavsett om det är i en bilderbok, film, lek eller i samhället (Henkel 2006). Tsao (2008) menar att barn identifierar sig i bilderböcker både med karaktärerna och händelserna och genom det reflekterar

de över sina egna handlingar, tankar och känslor. På så sätt kan bilderboken bidra till en upplevelse för barnen att se omvärlden med någon annans synsätt, vilket skulle kunna leda till en öppnare syn på omvärlden. Detta är relevant i vår diskussion då det styrker bilderbokens effekt och inverkan på barns lek, relationer och möjligheter, vilket betyder att kön i bilderboken, som ett pedagogiskt verktyg, är relevant att undersöka. Med stöd av Henkel (2006) som påtalar att jämställdt arbete i förskolan är viktigt, både för att förändra och vidga könsroller.

Johansson (2008) beskriver att barn tillsammans bygger upp olika lekvärldar, där de förhandlar om rättigheter kring lekens menings- och sakinnehåll. Barnen förhandlar på olika sätt för att gå vinnande ur förhandlingen, ibland är genus en tillgång, vid andra tillfällen väger ett specifikt behov tyngre och vid ytterligare tillfällen är det den fysiska styrkan som avgör vem som blir förhandlingens segrare. De barn som ingår i en lekvärld anser sig ha rätten att besluta om ytterligare barn ska ges tillträde att medverka i leken och iså fall vilken roll de ska ta, exempelvis börjar de redan vid tidig ålder att använda kön som ett villkor för att få medverka eller uteslutas ur lek. Det är viktigt för barn att ha en tillhörighet, ett sätt att uppnå tillhörighet kan vara beroende på kön, ytterligare aspekter kan vara ålder eller etnicitet. Att visa respekt för varandras könstillhörighet är därför en viktig moralisk fråga för barn och att bli tillskriven ett annat kön kan rentav vara kränkande (Johansson 2008). Detta är relevant forskning för vår studie då vill påvisa hur leken byggs upp av barnen själva och vi vill synliggöra hur barn görs, eller inte görs, delaktiga i leken. Odenbring (2014) menar att flera olika studier har påvisat att lek i förskolan inte måste vara förenat med glädje. Dessa studier visar även på att barns lek innehåller inslag av positionering utifrån exempelvis omsorg och kön. Öhman (2017) beskriver oskrivna regler som det som oftast sker med kroppsspråket och de knappt märkbara tecken som informerar om positioner och makt, delaktighet och villkor för tillhörighet. Dessa mönster utvecklas till olika normer för vad som ses både bra, normalt och godtagbart i olika sammanhang i till exempelvis förskolan. Vidare menar Öhman (2017) att genom samspel och lek utforskar och undersöker barn både inflytande och maktpositioner.

2.3 Bilderböcker

Kåreland (2001) beskriver bilderboken som en bok som handlar om barn eller innehåller karaktärer som barn kan identifiera sig med. Den är tunn, innehåller många bilder och är lättläst. De äldre bilderböckernas pedagogiska roll handlade primärt om barnuppfostran, en hjälp till att inpränta värderingar och normer. Edwards (2008) beskriver bilderboken som en skönlitterär berättelse med både bilder och text. Edwards (2008) beskriver i samarbete med Pavlova, att litteratur för barn både kan rubba och stärka roller och traditionella mönster. De menar att böcker blir en samhällsspegel, en källa som bildar en förståelse och uppfattning för omvärlden. Till skillnad från Danius (2013) budskap om den realistiska romanen, att det inte är en spegel utan ett fönster, tanken hur boken åskådliggör verkligheten. Hon menar att romanen synliggör världen istället för att avbilda den. Kåreland (2013) menar att barnbokens uppgift är att både socialisera och uppfostra barnet, vilket kan leda till en karaktärsutveckling hos barnet. Simonsson (2004) menar att bilderboken inte alltid avbildar en bestämd mening utan att det skapas en mening i användandet, vilket leder till många olika tolkningar som i sin tur leder till att barnen får möjlighet att inta många olika positioner. Bilderboken kan introducera olika idéer vilket ger barnet möjligheter till att utforska olika praktiker. Denna forskning ser vi som relevant för att analysera bilderboken utifrån perspektivet, ett pedagogiskt verktyg. Tsao (2008) menar att bilderböcker har en viktig plats för barns utveckling men påtalar att barnlitteratur är ett hem för könsstereotyper och att bilderböckerna är ett värdefullt redskap som tyvärr återspeglar fördomar i det befintliga valen och förväntade könen. Tsao tar vidare upp att en viktig del av barns självuppfattning är utvecklingen av deras könsidentitet. I barns tidigare år utvecklas deras identitet och då bidrar bilderboken till en stor del av skapandet av könsidentiteten.

Nikolajeva (2000) beskriver bilderboken som en konstform och menar att bilderboken på ett unikt sätt kommunicerar både visuellt och verbalt. Bildens funktion är att beskriva och ordets funktion är att berätta. Dessa två funktioner tillsammans skapar oändliga möjligheter till samspel mellan bild och text. När läsaren skiftar mellan det visuella och verbala blir förståelsen både djupare och bredare. Bilderbokens upplägg är att historien berättas både med bilder och ord och tillsammans skapar de en helhet. Nikolajeva (2000) menar vidare att bilder i bilderboken begränsar personskildringen. Hon menar att en bild inte kan namnge en person, den berättar inte

konkret fakta och i vissa berättelser påvisas inte personens kön. Bilden är inte alltid tydlig i relationer mellan karaktärerna, tillsammans med text utökas förståelsen. Genom bilden beskrivs karaktärens yttre och genom texten ökar förståelsen av personen men för att få en djupare relation till karaktären får man titta på ansiktsuttryck och kroppsspråk (Nikolajeva 2000). Syftet med vår studie är att synliggöra karaktärernas lek i sandlådan ur ett genusperspektiv och finner denna forskning relevant. Nikolajeva (2000) påtalar att några bilderboksskapare använder sig av både flickor och pojkar som huvudpersoner, andra av bara ena könet och ytterligare några använder sig av namnlösa karaktärer. Hon menar att könet som social konstruktion har betydelse för en litterär analys. Bilderboken riktas formellt sätt till en grupp som inte alltid uppfattar genuskillnader ännu, vilket gör att bilderböckerna blir mottagna som könsneutrala. De kan läsas som att handla om könsneutrala barn men olika förväntningar skapas ändå på grund av personens yttre, olika beteendemönster beroende på om det är en flicka eller en pojke. Ett sätt att vara könsneutral i böcker är att använda sig av djur eller saker som karaktärer. Små detaljer som till synes kan verka obetydliga är ett sätt att tolka hur författaren skapar sina karaktärer styrda av könsstereotyper. Det kan exempelvis vara pojken som står framför flickan för att skydda mot något farligt, en flicka som går först in i huset för att hantera relationer eller pojken som packar en ficklampa medan flickan packar vantar (Nikolajeva 2000). Axelsson och Jönsson (2009) beskriver att det är svårt att veta hur barn identifierar sig med karaktärer i böcker och ju yngre barnet är desto svårare är det. Det finns en uppsjö böcker riktade till små barn där huvudkaraktären är förmänskligade djur, då barn verkar ha lätt att relatera till dessa. Edwards (2008) menar att karaktärer i böckerna blir en förebild för vad man kan och bör göra i olika situationer. Det ger andra perspektiv och utvecklingar, istället för ensidiga synsätt på, exempelvis, manligt och kvinnligt.

Nelson och Svensson (2005) menar att leksaker är en självklar del av vardagen, något som bara finns. Ett problem kring leksaken kan vara både hur det definieras men också hur och vem som förväntas leka med saken. Nelson och Svensson (2005) påtalar leksakens funktion och betydelse och menar att funktionen är att man kan göra något med föremålet och betydelse att föremålet används som ett tecken. Att se leksaker som ett tecken har en stor betydelse för att kunna kommunicera, förmedla värderingar, idéer och ideal och bygga ett meningsskapande. En frågeställning i vår studie handlar om vad barnen leker med i bilderböckerna och genom denna

Cecilia Drube 740529

Rebecca Videtorp 840307

forskning vill vi påvisa leksakens roll ur ett genus perspektiv. Nelson och Svensson (2005) menar att ett naturligt sätt att förstå och beskriva leksaker är i relation till genus och kön. Författarna menar att förskolan har mycket leksaker som anses vara könsneutrala men visst finns det rum som är indelade efter traditionella manliga och kvinnliga verksamhetsområden. En förklaring till könsstereotypa leksaker och leksaksvärld beror på dess användning i hur barnet lär känna sin omgivning, både dess normer och ideal. Genom leksaker påvisar andra människor strukturer för barnets handlingar men också hur förväntningar för hur barnet ska passa in i samhället (Nelson & Svensson 2005).

3 Teoretiska perspektiv och begrepp

I följande kapitel beskrivs teoretiska perspektiv och hur de tillsammans med centrala begrepp används i studien. Vi finner att genusperspektiv är ett relevant verktyg för att analysera och synliggöra hur karaktärernas lek i sandlådan gestaltas. Vi vill synliggöra hur karaktärerna speglar vår omvärld och vardag men även vilket budskap barnen får genom bilderböckerna.

3.1 Genusteori

Hirdman (1988) lanserade begreppen genus och genussystem i Sverige 1988. Genussystemet är ett ordningssystem för hur kön ordnas och struktureras. Hon menar att varje samhälle upprätthåller ett ordningssystem där kvinnor och män tillskrivs olika uppgifter, roller och positioner. Manlig överordning och könens isär hållande är de två principer genussystemet bygger på. Med isär hållande, skapandet av motsatspar, menas att män och kvinnor och det som anses vara manligt och kvinnligt ses som varandras motsatser och hålls isär, vilket medför att de vistas inom olika arenor i samhället (Hirdman 1988). Hirdman (2003) menar att vara man är att vara norm och ”att vara man är inte att vara kvinna”, vilket betyder att göra skillnad är att göra genus (Hirdman 2003, s.65). Hirdman (1988) menar att isär hållandets system finns både inom psykiska och fysiska ordningar, strukturer skapas inom platser, egenskaper och sysslor. Ett exempel kan vara att pojkar och flickor ofta är åtskilda de gånger de själva bestämmer vad de ska utföra för aktivitet. Ofta är pojkarna sysselsatta med att bygga och konstruera och flickorna leker rollekar i ”hemvrån” eller gör lugnare aktiviteter som att pyssla. Hirdman (1988) menar vidare att det är mannen som är norm och då även besitter mer makt. Kvinnan ses som det avvikande könet, ett undantag. Hirdmans isär hållande kommer att användas i studien för att analysera karaktärerna i bilderböckerna och för att se om det där görs skillnad mellan könen och synliga göra könsstereotyper.

3.3 Teoretiska begrepp/begreppsförklaringar

Alvehus (2013) menar att begrepp i en kvalitativ studie används för att avläsa materialet. Vi finner nedanstående förklaringar till begreppen relevanta för att analysera och tolka delar av vår empiri.

Kön – i denna studie definieras kön enbart som pojkar och flickor. **Könsnormer** är en förväntning av oss att vara flicka eller pojke, både socialt och biologiskt (Salmson 2017).

Genus – enligt nationalencyklopedin är genus ett annat ord för det sociala könet, det som anses vara manligt och kvinnligt. **Genusnormer** är ett sätt att värdera manligt och kvinnligt men också hur förväntningarna om hur vi är flicka eller pojke och ett isär hållande av denna dikotomi (Salmson 2017). Den dominerande och överordnade normen är ur ett genusperspektiv den maskulina. Genus är en viktig del i vårt identitetsskapande just för att det är viktigt i både vårt sociala samspel och i samhället.

Bilderboken som verktyg - ur ett genusperspektiv menar Edwards (2008) att boken kan bidra till andra motbilder och perspektiv, stället för en ensidig bild av hur pojkar och flickor samspelar och ser ut.

4 Metod

Det empiriska material som analyseras i studien är bilderböcker skrivna för barn. Analysen är en kvalitativ textanalys. I detta avsnitt beskriver vi textanalys som metodval och argumenterar för relevansen för detta val i relation till uppsatsens syfte och frågeställningar.

4.1 Metodval

Valet av textanalys är med utgångspunkt i en förståelse av text som produceras från en position och där text ges, men också ger, mening (Olsson 2004). Genom att analysera texten får vi därifrån information om den verklighet pedagoger reproducerar och organiserar utifrån, i användandet av bilderboken, i linje med uppsatsens syfte. Textanalys som metodval ger oss även möjlighet att svara på frågan om hur sandlådeleken gestaltas utifrån antagande om genus och kön, där vi genom analys av framskrivningar av dessa koncept kan informeras som en större helhet som skapar en ”verklighet”, i en bestämd samhällskontext (Bal 2001). Alvehus (2013) menar att en tolkning av något av vikt förmedlas till andra med samma intresse. Han beskriver tolkande forskning som ett utvecklande sätt att se omvärlden och på så sätt bidra med fler förståelser kring den, att se något som något. Alvesson och Sköldberg (2017) framhåller vikten av kategorisering inom den kvalitativa metoden. Med kategorisering menas att materialet struktureras och kodas i kategorier. Detta görs för att forskaren lättare ska se likheter och skillnader i det insamlade materialet (Fejes & Thornberg 2015). Vi använder oss av kategorisering för att skapa en struktur i analysen av vårt material. Kategorisering möjliggör att urskilja ”rum” av sanningar och antagande, där det ges mening och blir meningsbärande, språkliga praktiker (Bal 2001). Kategorierna är indelade efter våra frågeställningar: *Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genus perspektiv i bilderböcker? Vad leker barnen med? Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan pojkar och flickor?*

4.2 Urval av bilderböcker

Våra kriterier i urvalet av bilderböcker styrks av att de behandlar barns lek i sandlådan med både text och bild. Detta kriterie begränsar urvalet. Vi väljer att göra en kort presentation av böckerna som ligger till grund för vår analys för att ge läsarna en större förståelse om böckernas innehåll.

4.3 Presentation av bilderböckerna

Nedan kommer en kort presentation av helheten av de bilderböcker vi analyserat. När vi sedan gör vår analys ligger vårt fokus på de relevanta uppslagen utifrån våra frågeställningar.

***Kenta och barbisarna* av Pija Lindenbaum**

Handlar om Kenta som inte bara vill spela fotboll. Men förväntningarna av både pappan och kompisarna är att pojkar spelar fotboll. I boken får man följa Kenta och hans kill- och tjejkompisar på förskolan i två dagar och hur de leker olika roller. I uppslaget om sandlådan leker Kenta med krig med sina kompisar och flickorna leker med barbie dockor i sandlådan.

***Vems kompis?* av Stina Wirsén**

En bok för de minsta barnen. Handlar om Vem, som är en nalle och hans kompisar som träffas och leker i sandlådan. Det kommer en ny kompis, den blå katten, som gärna vill vara med och leka. I boken får man följa deras samspel i sandlådan.

***Boken om att gå på förskolan* av Josefin Sundström, Mervi Lindman**

Boken handlar om Dam-Dams dag på förskolan. Man får följa hur Dam-Dam blir lämnad på förskolan, vad som händer under dagen och när Dam-Dam blir hämtad. Medverkande i boken är, förutom Dam-Dam, andra barn på förskolan, båda föräldrarna och pedagoger. På uppslaget som utspelar sig i sandlådan, sitter Dam-Dam och gräver med en spade och kompiserna Koko står bredvid och tittar på och vill också gräva med spaden.

***Moa och Samir i lekparken* av Siv Widerberg, Mati Lepp**

Boken handlar om Moa och hennes pappa samt Samir och hans mamma som redan är i lekparken när Moa och hennes pappa kommer dit. Boken skildrar olika aktiviteter i lekparken och de konflikter som kan uppstå när barn vill göra samma saker och inte vill dela med sig. På uppslaget som utspelar sig i sandlådan sitter Samir och leker med sina sandsaker när Moa och hennes pappa också kommer till lekparken.

4.4 Genomförande

Vi har analyserat bilderböckerna med hjälp av genusteorin och studerat materialet noggrant för att få syn på likheter och skillnader i hur pojkars och flickors lek framställs ur ett genusperspektiv. Vi tittar bara på de uppslag i böckerna där dessa kriterier gestaltas vilket ibland betyder att det bara är ett uppslag och ibland nästan en hel bok som analyseras. Vi fokuserar på den text och de bilder som kopplas till våra kategoriska frågor; *hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv? vad leker barnen med? och skiljer sig/hur skiljer leken mellan pojkar och flickor?* Då vi har valt att bara presentera utdrag ur böckerna förstår vi att andra tolkningar är möjliga. Som till exempel i *Kenta och barbisarna* som också bjuder på många brytningar med stereotypa könsroller och att resten av boken kan innehålla andra framskrivningar om kön.

5 Analys/Resultat

I detta kapitel redogörs empiri och analys av bilderböckerna genom stöd ifrån tidigare forskning och teoretiskt perspektiv. Varje bokanalys är uppdelad i tre underrubriker där samma tema, med hjälp av tematiska frågor, analyseras i alla böcker. Dessa underrubriker inleds med, en beskrivning efterföljt av en analys av det beskrivna materialet. Under varje rubrik analyseras både text och bild. Avslutningsvis görs en sammanfattning av alla böcker, vilket sedan diskuteras under diskussion, där frågeställningarna besvaras. Resultatet presenteras genom att de forskningsfrågor, som handlar om hur flickor och pojkars samspel ur ett genusperspektiv gestaltas i bilderböcker besvaras. Slutresultatet tolkas med hjälp av både tidigare forskning, teorier och begrepp.

5.1 *Kenta och barbisarna*

5.1.1 Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?

På uppslaget vi valt att analysera, där vi ser att karaktärerna leker i och runt sandlådan, beskrivs inte karaktärerna i texten, men tidigare i boken beskrivs Kenta som en kille som är ”himla bra på fotboll”. Till utseendet är Kenta kortklippt och klädd i grön tröja med kamouflerade byxor, de två killkompisarna är blå- och svartklädda med tröja, skjorta och byxor och båda är mörkhåriga. Flickorna på bilden är klädda i linnetunikor i orange, rosa och gula färger, både med prickar och blommor på. De har tofsar och klämmor i håret, de gestaltas både med mörkt och rött hår.

Karaktärerna är tydligt gestaltade som ”flickiga” och ”pojkgiga”, både i bild och i text. Precis som Johansson (2008) beskriver att förväntningarna på pojkar och flickor olika. Flickornas ”uppgift” är att vara ansvarstagande och omsorgsgivande, här i boken leker de med dockor och pojkars ”uppgift” är att markera hierarki, vilket i boken utspelar sig som att leka krig och bråka med småbarnen. Detta uppslag markerar alltså på flertal sätt könade uppdelningar som informerar om pojkar och flickors olikhet. Tillskrivning av makt och markering av könsroller är därmed något som kan tolkas som ett dialektiskt och dikotomt *görande* där kön resulterar i makt, i linje med Hirdmans genussystem (Hirdman 1988).

På uppslaget beskrivs enbart pojkarnas lek i texten. De leker krig både med ”pangare” och ”laserkniv”. Fröken säger åt dem att inte göra så men de fortsätter. Tittar vi på hur leken gestaltas genom bilderna ser vi pojkarna överst på sidan. De två pojkarna viftar med pinnar och skriker, Kenta tittar ner på sin pinne som han håller i handen. Flickorna sitter i sandlådan och leker med barbiedockor på olika sätt. I vår tolkning ser vi inte något samspel flickorna emellan, då vi uppfattar det som att flickorna leker enskilt med sina dockor och leksaker. Kenta tittar bort mot flickornas lek i sandlådan medan killkompisarna fortsätter att leka krig. I vår tolkning blir Kenta lite vid sidan om, då han begränsas och på så sätt inte utmärker sig lika mycket i bild när kompisarna leker ”krig” med pinnarna. I linje med Salmson (2017) beskrivning av både genus- och könsnormer som disciplinerade, råder det en förväntning på hur Kenta ska agera utifrån sin roll som pojke. När han bryter med denna förväntning synliggörs både en begränsning för hans position, vilket vi förstår som en könad disciplinering. Vidare går det att urskilja ett särhållande mellan manligt och kvinnligt i hans sociala samvaro där dessa agerar och är beroende av varandra för att skapa mening. Han håller mest i sin pinne. I andra bilden tolkar vi bilden och Kentas blick som ett försök på att förmedla en längtan efter att leka med flickorna. Koncept och inramning av vad som anses som ”pojkgigt” berättar därmed något om hur kön och könsroller organiserar och disciplinerar (Bal 2001).

5.1.2 Vad leker barnen med?

Leksakerna som beskrivs är krigsleksaker men det som visas i boken är pinnar. På bilden över sandlådan finns det traditionella sandleksaker, barbiedockor och en cykel. Det finns en tydlig uppdelning som visar att pojkar leker krig med pinnar och att flickor leker stilla i sandlådan med dockor. Nelson och Svensson (2005) menar också att leksakerna används som tecken, att både kommunicera med, men också att skapa mening med, vilket är grundade i våra traditioner och vårt samhälle om vad som är ”manligt” och ”kvinnligt”. Nelson och Svensson (2005) påtalar också att allt blir leksaker bara barnen använder det i leken, som i detta fall, pinnar som blir ”pangare” och knivar. Vi förstår pojkars roll som beskyddande av flickor, vilket kan tolkas som en hierarkisk handling, en form av dominans, i enlighet till Hirdmans (1988) genussystem.

5.1.3 Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?

Här finns det en tydlig uppdelning mellan könen. Vilket vi kopplar till Hirdmans genussystem

om isär hållandet, till exempel hur uppdelningen tydligt strukturerar ”manligt” och ”kvinnligt”, som motparter. Pojkarna leker krig med pinnar och flickorna sitter i sandlådan och leker med barbies. Vi analyserar att boken speglar att Kenta inte är lika intresserad av krigsleken som de andra och att han är sugen på att delta i flickornas lek. Odenbring (2014) menar vidare att det förhåller sig till kön och detta syns tydligt i boken utifrån det kan vi förstå det som att Kenta är med bara för att det anses vara ”rätt”, men egentligen vill han leka med flickorna. Vi tolkar det som att Kenta leker med killarna för att de är killar. Dikotomin som skapar kön och genus blir synliga i uppdelningen av vad, och hur killar och tjejer leker olika (Hirdman 2003) och samtidigt hur detta begränsar och disciplinerar (Salmson 2017).

5.2 *Vems kompis?*

5.2.1 Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?

Nallen, som heter Vem, är krullig i färgerna brun och gul. På ett ställe i boken benämns den som ”hon” och det är mot slutet. Den blå katten, som är den som sedan interagerar med Vem och de andra karaktärerna i boken läser vi omedelbart som könsneutrala, för att de inte benämns med något köns pronomen. Ytterligare karaktärer i boken är en brun kanin, en gul fågel, en gul katt och en röd karaktär. I artikeln ”Vems kompis? Finstämt om barns möte.” av Lena Kåreland i Svenska dagbladet 25/10-10 får vi reda på att den röda karaktären, är en nallegris. Dessa kan vi inte tolka som könade, varken genom text eller bild. Hirdman (1998) menar att framskrivningen av ett kön alltid innebär en särskrivning; en motsats som identifierar könet. Att Vem *är* tilldelad ett kön och samtidigt beskrivs som den blå kattens motpart, kan därmed påverka läsaren i att tolka den blå katten som motsatsen till flicka; alltså pojke. Detta möjliga tilldelande av kön är en väsentlig del av vår analys, men håller oss dock till att benämna den blå katten som ”hen”, för att bibehålla en viss öppenhet inför vårt material. Gestaltningen i boken tar stor plats på varje sida. Vi ser tydliga ansiktsuttryck och mycket ögon, det vill säga att vi tolkar att ögonen ska informera läsaren om karaktärerna. Detta genom de många känslor som visas i karaktärerna som vi tolkar det, som glad, arg, förvånad, orolig, ledsen, generad och tillfreds.

Då boken är för yngre barn är det sparsamt med text. Den blå katten frågar de andra om hen får vara med och alla svarar ja. Kanin erbjuder sin hink till den blå katten men då erbjuder Nalle

också sin hink till den blå katten. Den blå katten tackar och Vem säger ”Nej! Inte kanins. Bara min ska du låna”. Katten lämnar tillbaka Vems hink och påtalar att hon bråkar. Alla fortsätter att leka och ha roligt utom Vem. Hon förstör sandtornet. De andra kallar henne dum och säger åt henne att laga allt. Vem svarar okej och bygger upp det. Katten erbjuder sin spade till Nalle och de andra erbjuder sin hjälp. Boken avslutas med att alla leker och bygger. Enligt Hirdmans (1988) teori om genus, att den manliga positionen är den med makt, så är det möjligt att tolka den blå katten som den med makt, och styr samspelet mellan karaktärerna i boken. Även att den blå katten, genom vår tolkning, uppfattas som populär och som någon de andra gärna vill interagera med, då både kanin och Vem lånar ut sin hink till hen. Det är även den blå katten som påtalar att det är Vem som bråkar. Dessa aspekter förstärker antaganden som gör den blå katten möjlig att tolka som en pojke, då katten med sin definitionsmyndighet över situationen lägger sig i linje med hur Hirdman förstår (1988) genussystem, där hierarki är könat och innebär över- och underordning och inte minst; makt.

5.2.2 Vad leker barnen med?

Leksakernas betydelse i boken handlar mest om vems hink katten ska låna. Leksakerna framställs inte på något speciellt sätt, utan framstår ”neutrala”. Vi analyserar det som att bråk uppstår när karaktärerna i boken ska dela med sig av sina sandsaker då de inte kan komma överens om vem som ska ha vad. Genom språket som Vem använder i konflikten; ”Nej! Ta min hink. Min hink ska du låna” ”Nej! Inte kanins. Bara min ska du låna”, analyserar vi, utifrån Hirdmans (1988) genussystem, att Vem är den dominanta, en motsägelse, då vi vet att Vem är en flicka. Vilket leder till Edwards (2008) beskrivning av bilderbokens som ett pedagogiskt verktyg, där hon menar att boken kan bidra till andra motbilder och perspektiv.

5.2.3 Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?

Vi analyserar könade skillnaderna som manifesterande via den enda uttalat könade karaktären; Vem, som är den som bråkar med sina kompisar, rasar sandtornet och blir på grund av det kallad dum, och får inte vara med i leken. Vem får bygga upp sandtornet igen och då hjälper kompisarna till. Vem som flicka, visar sig vara den bråkiga. Vi tolkar det som att ett mönster bryts, då det är en flicka som är den bråkiga, i motsättning till Hirdmans (1988) genussystem, om

manlig överordnad. I denna bok blir det därför möjligt att tolka en vilja att bryta mot könsnormer och erbjuda läsarna att få en ny syn på en verklighet som bryter med gängse normer.

5.3 *Boken om att gå på förskolan*

5.3.1 Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?

Dam-dam är könsneutral och beskrivs i början av boken som stor, för att hen kan stå, nå och gå. I delen som utspelar sig i sandlådan medverkar även Koko som är svår att koda utifrån en könsdikotomi, och en pedagog. Dam-Dam är klädd i orange stövlar, blå byxor, orange jacka med ett rött hjärta på magen, samt en orange-röd randig mössa med två röda bollar på. Koko är klädd i rosa skor, turkosa byxor, lila jacka med rosa fickor och blå mössa med turkosa prickar. Pedagogen har håret i en tofs, rosarandig tunika i olika nyanser, blåprickig kjol, turkosa byxor och lila skor.

När vi tittar på bilderna tolkar vi Dam-Dam och Koko med stöd av Grevettes (2008) beskrivning av hur klädernas funktion i bilderböckerna har en viktig roll för att berätta något om vad, och vem, barnet är. Ett sätt att uppmärksamma genustillhörighet. Det innebär att vi tolkar Dam-Dam som något mer pojkelig än Koko, med en kortklippt frisyr och blå, orange och röda kläder. Koko tolkar vi som något mer flickig, då hen är klädd i rosa och lila färgskalor och har lite längre lockigt hår, någon som vi vill mena är starkt effektiva symboler för feminitet i vår kulturella kontext.

I texten beskrivs vad Dam-Dam och Koko och gör, inte samspelet dem emellan. Det uppstår en konflikt när Koko vill leka med spaden som Dam-Dam gräver med. Det beskrivs att Koko är dum som drar spaden från Dam-dam och att Dam-Dam slår sig och gråter. Sett utifrån traditionella könsstereotyper tolkar vi det därför som att Koko har pojkiga egenskaper, då det är hen som tar spaden från Dam-Dam och skapar en konflikt. Pedagogen kommer och tröstar och blåser. Bilderna gestaltar att Dam-dam är glad när hen gräver med spaden, likaså ser Koko glad ut när hen tittar på. Nästa bild visar dragkampen mellan barnen, när Koko försöker dra spaden från Dam-Dam. Det kommer svettperlur, Koko har ett neutralt ansiktsuttryck och Dam-dam ser arg ut på ena ögat. Därefter illustreras hur Dam-Dam har trillat omkull med spaden en bit från

huvudet och med ett förvånat uttryck. Sist ser man hur pedagogen sitter på huk och kramar om Dam-dam som gråter. Båda blundar. Vi tolkar att Koko har makt över Dam-Dam då hen drar spaden ifrån Dam-Dam som blir ledsen och tröstas av fröken. I denna tolkning drar vi paralleller till Hirdmans (1988) genussystem, som beskriver skillnader mellan det manliga och kvinnliga. Utifrån detta system går det att tolka Koko som den manliga (maskulina) positionen, den som besitter makten och är högt upp i hierarki och Dam-Dam som den kvinnliga (feminina) positionen, det svaga undantaget, som blir fråntagen spaden och gråter och får tröst av fröken. I vår tolkning är det alltså Koko som är den som har makten över Dam-Dam, då Koko försöker att ta spaden som Dam-Dam leker med. Koko drar jättehårt i spaden som Dam-dam håller i och Dam-Dam trillar omkull och börjar gråta. En konflikt som vi menar att vi kan tolka som könad.

5.3.2 Vad leker barnen med?

I linje med Nelson och Svensson (2005) delar vi uppfattningen att leksaker är en del av barns vardag, något som finns med, vilket vi även tolkar framgår i boken, leksakerna illustreras för att de är en del av förskolan. Spaden beskrivs som stor och rolig, resterande leksaker beskrivs inte men gestaltas i bild. Förutom den röda spaden som Dam-dam gräver med finns två hinkar, varav Koko håller i den ena, en mugg och en boll. Det gestaltas i både text och bild att även Koko vill leka med spaden som Dam-Dam gräver med. Kåreland (2013) menar att en barnboksuppgift är att socialisera och uppfostra barnet. I vår tolkning uppmuntras iså fall barn till att ta de saker de vill ha, även om det redan är ett annat barn som leker med dem.

5.3.3 Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?

Det framgår inte, varken i text eller i bild, vilket kön Dam-Dam och Koko har. Med stöd av Grevettes (2008) beskrivning av kläders funktion i bilderböcker och Hirdmans (1988) genussystem tolkar vi Koko och Dam-Dam på två olika sätt, beroende på om vi tolkar efter hur kläder och utseende illustreras i boken eller genussystem. Vår tolkning är att Koko, med sitt längre lockiga hår och rosa och lila färgskalor på kläder, till utseende påminner om en flicka, men innehar maskulina egenskaper och visar maktposition genom att ta spaden från Dam-Dam och starta bråk. Till utseende och kläder tolkar vi Dam-Dam som en pojke, till sättet tolkar vi kvinnliga egenskaper då hen framstår som sårbar, börjar gråta och får tröst av fröken. Då vi inte vet vilket kön de olika karaktärerna har kan vi inte tolka några skillnader i deras lek, förutom de

olika tolkningar vi gör beroende på om vi tittar på könsuttryck, då är det flickan som är dominant och bråkar, där en tolkning med Hirdmans genussystem istället informerar om en brytning med detta uttryck.

5.4 *Moa och Samir i lekparken*

5.4.1 Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv?

Boken handlar om Moa och Samir, en flicka och en pojke, det skrivs inte ut vilket kön barnen har men namnen informerar om deras könstillhörighet. På bilderna ser vi att Samir har kortklippt frisyr och är klädd i grön tröja, blå jeans och röda skor. Moa har pagefrisyr och är klädd i röd tröja, gula byxor, svarta sandaler och rosa strumpor. Med stöd av hur Grevette (2008) beskriver klädernas viktiga funktion i bilderböckerna för att berätta något om vad, och vem, barnet är tolkar vi att Moa och Samir är presenterade enligt traditionell könsstereotyp, både vad gäller namn, kläder och frisyr. Med stöd av hur Hirdman (1988) i sitt genussystem beskriver skillnaden mellan det maskulina och det feminina, tolkar vi att Moa och Samir har karaktäristiska drag för vad som anses manligt respektive kvinnligt. Vi tolkar att Moa faller in under det feminina, det svagare könet, när hon gömmer sig bakom pappa och ser rädd och osäker ut. Den tolkningen stämmer, tyvärr, in med Tsaos (2008) beskrivning av hur bilderböcker är ett hem för könsstereotyper, då de gestaltar och återspeglar fördomar och förväntningar av könen.

Texten beskriver att Samir sitter och leker i sandlådan och att Moa förstås också vill dit. Moas pappa föreslår att hon kan låna sandsaker av Samir, för att han glömt ta med och Samir har ändå flera. Moa tar en spade av Samir och börjar gräva. ”Den är min” säger Samir men Moa håller fast. Texten beskriver att Moas pappa inte står ut längre och han lyfter upp Moa och går till gungorna. Vi tolkar det som att pappans uppmaning till Moa att låna sandsaker av Samir orsakar en konflikt, vilken Moas pappa sedan inte hjälper barnen att reda ut. Med stöd av Nikolajevas (2004) beskrivning av att bilderboken kan ses som ett redskap och kommunikationsform för att fostra och socialisera barn, tolkar vi att Moas pappas agerande i boken förmedlar till barn att detta rätta agerandet för att lösa en situation är att gå därifrån.

5.4.2 Vad leker barnen med?

Samir har hinkar och spadar i olika färger, även om han har många är det en specifik spade som orsakar en konflikt mellan barnen, kanske beror det på att Moa, efter inrådan av sin pappa, tar en spade från Samir utan att han får välja vilken han vill låna ut. Vi tolkar Moas pappa utifrån Hirdmans (1988) definition av en man, den som anses besitta makt och stå högt upp i hierarkin, utan hans inrådan hade kanske scenariot i bilderboken blivit ett annat. Sandsaker, som hinkar och spadar, i olika färger tolkar vi som det Nelson och Svensson (2005) beskriver som könsneutrala saker, sakerna fyller samma funktion i leken oberoende på om det är pojkar eller flickor som leker med dem.

5.4.3 Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?

På uppslaget i boken som illustrerar sandlådan beskrivs inte barnens lek och samspel, det är händelseförloppet i en konflikt mellan Moa och Samir angående sandsakerna som är det mest väsentliga. Vi tolkar hur Moas och Samirs medverkan i konflikten skiljer sig åt beroende på kön, detta utifrån Davies (2003) beskrivning om hur kulturella grundande förväntningar spelar in på hur man bör vara beroende på kön och hur detta kan bidra till att erfarenheterna skiljer sig åt. Moa tar en spade av Samir efter inrådan av sin pappa, som säger att Samir kan låna ut sina saker för att han har flera. Efter att Moas pappa uppmuntrat Moa att låna en spade av Samir, som är det som utlöser en konflikt, är vår tolkning att Moa och Samir likvärdiga i konflikten, båda drar i spaden och ingen ger sig. Tillslut avbryter pappan för att han inte står ut med bråket. Om vi i vår tolkning bortser från Moas pappas agerande, tolkar vi att Moa är den som startar bråket, vilket gör att hon inte passar in i den klassiska könsstereotypen av en flicka. Vår tolkning är att Moas agerande kan relateras till det som Heggstad (2014) kallar pojkflicka, en flicka med traditionellt pojkaktiga drag.

5.5 Sammanfattning av analys

Syftet med studien är att undersöka och skapa medvetenhet om hur kön gestaltas i bilderböcker, vilket vi har gjort. Det är en mindre studie, med enbart fyra bilderböcker med fokus på det uppslag som utspelar sig i sandlådan. Det medför att vi inte får ett generellt resultat av hur kön gestaltas i bilderböcker, men vi kan se flera likheter i de bilderböcker vi analyserat. I

analysarbetet användes frågeställningarna, *Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv, Vad leker barnen med? Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?* för att kategorisera och göra tolkningarna så likvärdiga som möjligt. Vi tolkade två av bilderböckerna som svårtolkade utifrån könstillhörighet, karaktärerna var könsneutrala, i *Vems kompis?* och i *Boken om att gå på förskolan*, och vi tolkade karaktärerna olika beroende på om vi tittade på egenskaper eller utseende. I linje med Hirdmans (1988) genussystem och köns isär hållande och att vi vet att Vem i boken *Vems kompis* är en flicka så tolkar vi att hennes motspelare i boken, den blå katten, som en pojke, vilket leder till att vi identifierar könet på katten. I boken *Kenta och barbisarna* ser vi tydliga uppdelningar av könen som vi tolkar i enlighet till Hirdmans (1988) genussystem, manlig överordning, där vi tolkar det som att pojkarna har makten och att flickorna leker på en trygg plats med sina dockor, de intar könsstereotypa roller. Vi finner även tydliga skillnader i *Moa och Samir i lekparken*, mellan det maskulina och det feminina och hur det framträder enligt traditionella könsstereotyper i både bild och text. Vi har tolkat motsatta exempel i boken om *Vems kompis*, där vi tolkar Vem, flickan, som den med makt och styrande av leken.

Vi har också uppmärksammat att leksaker kan användas som ett redskap för dominans, enligt Hirdmans (1988) genussystem, till exempel i boken *Kenta och barbisarna* där pojkarna leker krig och flickorna sitter i sandlådan och leker med dockor. Detta är även vår tolkning i *Boken om att gå på förskola*, att Koko påvisar dominans när hen drar en spade ifrån Dam-Dam. Leksakerna kan också tolkas som ett tecken utifrån Nelson & Svenssons (2005) beskrivning, ett sätt att kommunicera, ett sätt att skapa mening, vilket vi tolkar som att påvisa vad som är manligt och kvinnligt, det som ligger till grund i våra traditioner av könstereotypa mönster. En tolkning ifrån boken *Moa och Samir i lekparken* är att Moas pappa intar rollen som den dominanta, den med makt över bestämmandet av leksakerna, trots att det inte är hans saker.

I bilderböckerna har vi sett både att leken skiljer sig mellan flickor och pojkar men vi har även att kön inte spelar någon roll i samspelet. I boken *Kenta och barbisarna* syns en tydlig uppdelning i leken men i vår analys fokuserar vi på Kentas ointresse av krigsleken och en längtan till flickornas lek. Vår tolkning är att Kenta leker med killarna för att de är killar, där vi tar stöd ifrån Odenbrings (2014) studier att barn leker med de och/eller det som förväntas. I *Vems*

Cecilia Drube 740529
Rebecca Videtorp 840307

kompis tolkar vi att samspelet ska påvisa ett sätt att bryta mönster, könsnormer. Det är Vem, flickan, som bråkar och förstör. Karaktärerna i *Boken om att gå på förskola* kan tolkas på två olika sätt, både utifrån Grevetts (2008) beskrivning om kläders funktion i bilderböcker men också utifrån Hirdmans (1988) genussystem, om manlig överordnad. Vilket öppnar bokens roll som pedagogiskt verktyg, som tolkningsbar.

Vi vill noga poängtera att flera olika tolkningar av böckerna är möjliga, framförallt då vi enbart tolkat de uppslag som utspelar sig i sandlådan. Avslutningsvis tycker vi att vi har tydliggjort tolkningar utifrån den empirin vi valt att analysera för att uppmärksamma våra frågeställningar.

6 Diskussion

Diskussionsavsnittet börjar med en resultatdiskussion, därefter följer metoddiskussionen och avslutningsvis kommer ett kapitel med förslag på vidare forskning.

6.1 Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen är uppdelad i två kategorier, *Bilderboken som pedagogiskt verktyg, ur ett genusperspektiv* och *Bilderboken som ett pedagogiskt verktyg, med fokus på leksaker*. Vi för en diskussion mellan analyserad empiri, reflektioner och gör kopplingar till tidigare forskning. Alvehus (2013) menar att ett viktigt steg i diskussionen är att genom slutsatser och syftets uppfyllelse bidra med en större förståelse. Här vill vi påvisa en förståelse för hur leken gestaltas i bilderböcker ur ett genusperspektiv.

6.1.1 Bilderboken som ett pedagogiskt verktyg, ur ett genusperspektiv

I bilderböckerna vi har analyserat ser vi likheter men också skillnader hur leken gestaltas och hur karaktärerna förhåller sig tillvarandra ur ett genusperspektiv. Utifrån våra analyser blir resultatet av våra tolkningar, att bilderboken är ett viktigt pedagogiskt redskap på förskolor. Vi tolkar förskolan som en viktig arena i skapandet av könsidentitet, med stöd i Kåreland & Lind-Munthers (2015) olika forskningsstudier där det påtalas att i förskolan formas könsidentitet i samspel och genom förhandlingar med andra jämlika i vardagen. I samma linje menar Davies (2003) att samhället för över vetskapen om kön när barnet ingår i samhället och att könsidentifiering startar i tidig ålder, ett sätt är genom böcker. Även Tsao (2008) påvisar i sin artikel att bilderboken är värdefull och har en viktig plats i barns utveckling och en möjlighet att få uppleva andra perspektiv än sina egna. Dessvärre menar Tsao (2008) även att bilderböckerna återspeglar fördomar av de förväntande könen och befintliga valen. Han menar att barnlitteraturen är ett hem för könsstereotyper. I vårt material och utifrån de uppslag vi har analyserat, tolkar vi de flesta böckerna som användbara som ett pedagogiskt verktyg och öppna för tolkningar.

Som ett resultat av analysen av boken *Kenta och barbisarna* ser vi att Kenta försöker överskrida könsnormer genom att blicka mot flickornas håll, detta känner vi banar ny väg i barnbokslitteraturen, ett sätt att uppmärksammat bokens värde i förskolans värld och dess viktiga roll som pedagogiskt verktyg. Heggstad (2014) menar att syftet till detta är ifrågasätta klassiska könsstereotyper och bredda genus begreppet. När vi läser boken tvekar vi aldrig att Kenta är en pojke, både genom, namn, utseende och kläder, i denna tolkning tar vi stöd av Grevettes (2008) beskrivning av kläders funktion i bilderböcker, som ett sätt att uppmärksamma genustillhörighet. Nikolajeva (2000) menar att bilderböcker kan läsas som att handla om könsneutrala barn men att förväntningar skapas på grund av personens yttre. Då vi båda i nuläget arbetar inom förskolan ser vi mer och mer hur den traditionella klädkoden bryts, både av barnen men även utbudet i affärerna. I *Boken om att gå på förskolan* tolkar vi kläderna på ett sätt, Koko som flickig och Dam-dam som något mer pojkig, personligheterna tolkar vi tvärtom. I linje med vad Kåreland (2013) påtalar, att de vuxna värderar och bedömer böcker utefter egna erfarenheter, kan ett resonemang vara att författaren valt att Dam-Dam och Koko kan tolkas som ett kön ur ett avseende, och som ett annat kön ur ett annat avseende för att läsaren omedvetet inte ska "sätta" kön på karaktärerna. Vi tolkar det som att det fyller en funktion i att bryta mönster, denna tolkning görs i enlighet med Kårelands (2001) beskrivning av bilderboken, att dess syfte är att barn kan identifiera sig med bokens karaktärer. I både boken *Vems kompis* och *Boken om att gå på förskolan* är karaktärerna "unika", gestaltade med neutral färgsättning och skapta med neutrala namn, vilket Heggstad (2014) menar kan leda läsaren till en öppen tolkning. Davies (2003) menar att både genom sin kropp och i mötet med andra utvecklar barn förståelse för vad som är ett accepterat sätt att vara pojke eller flicka. I linje med Tsaos (2008) uttalande om barns tidiga identitets utveckling och vikten av bilderboken som ett verktyg att skapa könsidentitet tolkar vi dessa böcker som ett bra redskap.

Henkel (2006) påtalar att jämställds arbete i förskolan är viktigt, både för att förändra och vidga könsroller. Vi analyserar boken *Kenta och barbisarna* som en stor tillgång i det pedagogiska arbetet i förskolan då den tydligt bryter mot klassiska könsstereotypa roller. Kring leken i vårt material syns ett samspel som kan kopplas till Öhmans (2017) oskrivna regler, vilket utförs genom kroppsspråk, som små tecken som är nästintill osynliga men som påvisar positioner både i makt, delaktighet och tillhörighet, till exempel hur Kenta sneglar bort mot flickornas lek. Detta

blir ett sätt för barn, att genom lek och samspel, undersöka inflytande och makt. Genom lek och samspel bygger barn upp lekvärldar, att ingå i en lekvärld innebär fördelar, exempelvis i valet om vem, eller vilka, som mer ska få delta menar Johansson (2008). I *Kenta och barbisarna* är vår tolkning att flickorna inte ger Kenta tillgång till deras lekvärld. I linje med Johanssons förklaring om att kön kan vara ett villkor för att få vara med i lek eller inte, tolkar vi det som att leken är uppdelad utifrån kön i bokens uppslag. Det är pedagoger i förskolans skyldighet att motverka könsstereotypa mönster. Både Henkel (2006) och Tsao (2008) påtalar att flertalet huvudrollsinnehavare i bilderböcker är av manlig karaktär, vilket de menar påverkar barns utveckling och uppfattning. Henkel (2006) menar vidare att det kan bidra till att flickor känner sig mindre värda och att bli tilldelad en biroll inte värderas särskilt högt. Detta är något att uppmärksamma när bilderböcker lånas eller köps in till förskolor.

Vi tolkar att Heggstads (2014) begrepp flickpojke och pojkflicka finns med i varsin bok, flickpojke i *Kenta och barbisarna* och pojkflickan i *Moa och Samir i lekparken*. Med stöd från Heggstads (2014) artikel, där hon beskriver flickpojken, en relativt ny företeelse och motsvarigheten till pojkflickan, kan vi relatera till Kenta. Våra tolkningar om att Kenta är en flickpojke kan vi bara se i bilderna då texten bara skriver om killarna som leker krig, vilket Heggstad (2014) tar upp i artikeln att det aldrig skrivs i texter om flickpojken utan den bara illustreras. Flickpojken överskrider könsnormen genom att föredra att leka med traditionella flicklekar. En spännande reflektion är hur böcker kan tolkas och analyseras på många olika sätt, både genom text och bild. Vilket kan kopplas till Nikolajevas (2000) beskrivning av bilderbokens unika sätt att kommunicera både verbalt och visuellt. Hur dessa tillsammans skapar oändliga möjligheter, och en helhet. Vi gör en koppling till Kenta som, enligt vår tolkning, är en flickpojke med en längtan att leka med flickorna. Tolkningen av längtan görs enbart av den illustrerade bilden och kan enligt Nikolajeva (2000) inte bli fullständig då hon menar att både bild och text behövs för att ge en helhet och tydlig förståelse för karaktären. Med det som stöd tolkar vi att detta uppslag i boken är otillräckligt för att barn ska kunna identifiera sig med karaktären Kenta. En tydligare tolkning går att göra i boken om *Moa och Samir i lekparken*, där Moa utifrån vår tolkning kan relatera till Heggstads (2014) begrepp pojkflicka.

Samspelet i boken *Vems kompis* kan relateras till en grupp barn på förskolan och vad som kan ske i sandlådan. Kåreland (2013) menar att genom bilderboken kan barnen hitta en karaktär att identifiera sig med och Axelsson och Jönsson (2009) menar att det inte alltid måste vara huvudpersonen som läsaren identifierar sig med och att yngre barn har lättare att identifiera sig med någon om karaktären är ett förmänskligt djur. *Vems kompis* har många olika karaktärer vilket bidrar till att nog de flesta barn kan hitta någon att identifiera sig med. Edwards (2008) menar att bilderbokskaraktärer ses som förebilder, för hur man kan och bör göra. Boken illustrerar även växlingarna i ett samspel mellan att vara eller inte vara kompisar och hur fort dessa går. Detta fenomen syns tydligt i boken *Vems kompis* där vi tolkar att Vem har svårt för att ingå i leken, vilket motsätter sig till det Chapman (2015) påtalar, att flickor är mer inkluderande och samarbetsvilliga. Denna tolkning öppnar upp för att se boken som ett medel att motsäga sig könsstereotypen, ”den duktiga flickan”.

6.1.2 Bilderboken som ett pedagogiskt verktyg, med fokus på leksaker

Gemensamt för alla utvalda bilderböcker är att vi tolkar sandlådan som ett exempel på den typ av plats som Axelsson och Jönsson (2009) kallar ”tredje områden”, en plats där flickor och pojkar kan mötas utan att inta könsstereotypa roller. I våra tolkningar av bilderböckerna leker barnen samma sorts lekar och med samma typ av leksaker i sandlådan, traditionella sandsaker, förutom i *Kenta och barbisarna* där flickorna leker i sandlådan och pojkarna ”krigar” bredvid. Utifrån bilderna i uppslaget i *Kenta och barbisarna* tolkar vi uppdelning av lekens utrymme i linje med Chapmans (2015) artikel där hon beskriver att könsstereotyper förekommer i leken, skillnaderna är att pojkar är mer aktiva och behöver mer plats än flickor, som gärna leker på en mindre yta. Nikolajeva (2000) menar att författarna med små medel skapar sina karaktärer styrda av könsstereotyper, som till exempel att en pojke står framför en flicka, vilket kan illustrera att pojken ska skydda flickan.

När vi tolkar *Samir och Moa i lekparken* ser vi att Moas pappa inte har förståelse för att Samirs saker är viktiga för honom och att han kanske inte vill låna ut sina saker, denna tolkning gör vi med stöd av Nelsson och Svenssons (2005) utlåtande att den vuxnes värdering av en leksak är problematisk. Nikolejeva (2004) påtalar, att boken är en kommunikationsform för makthavare, vuxna, mot de maktlösa, barnen. Vi tolkar att detta maktförhållande mellan författaren, den

vuxne, och läsaren, barnet, blir påtagligt när författaren gång på gång använder sig av leksaker för att skapa konflikter. Vi tolkar att det blir ett sätt för författaren att framföra sin åsikt om att barn bråkar om leksaker. Kanske gör vi denna tolkning för att vi har erfarenheter kring barns konflikter angående leksaker från vårt dagliga arbete i förskolan, där vi tydligt kan se att barns konflikter ofta startar för att de vill leka med samma saker. Som i linje med Öhmans (2017) uttalande att genom leken, där oftast leksaker medverkar (tolkar vi), utforskar barn både maktpositioner och inflytande. En tolkning mellan leksaker och kön kan göras i linje med Nelson och Svenssons (2005) utlåtande där de menar att leksaker går att beskriva i relation till genus och kön, där mycket ligger grundat i traditioner och samhällsstrukturer, hur vi ser på manligt och kvinnligt. Utifrån detta tolkar vi att de vuxna, som har makten, för över sin syn och sina åsikter relaterade till kön och leksaker. Utifrån dessa tolkningar och i stöd av Edwards (2008) beskrivning av litteratur där hon tillsammans med Pavlova menar att böcker blir en samhällspegel, ett sätt att förstå omvärlden, tolkar vi det som det blir en dyster syn av den vuxnes roll. En ljusare syn av bilderbokens funktion är Simonssons (2004), där hon menar att boken inte avbildar en bestämd mening utan skapar en mening i användandet. Vilket i sin tur leder till olika tolkningar och på så sätt kan ge barnen möjligheter att inta olika positioner.

6.2 Metoddiskussion

Vi utgår från materialet, de bilderböcker vi valt, i vårt analysarbete. Studien är kvalitativ då det är ett fåtal bilderböcker, fyra stycken, som analyseras. Antalet bilderböcker i studien är begränsat, vilket medför att resultatet inte visar en generell verklighet av hur kön gestaltas i bilderböcker, bara en liten del av densamma.

För att genomföra studien har vi kategoriserat materialet efter våra frågeställningar; *Hur gestaltas leken i sandlådan ur ett genusperspektiv? Vad leker barnen med? och Skiljer sig/hur skiljer sig leken mellan flickor och pojkar?* För att analysera materialet har vi använt genusteori, tidigare forskning och begrepp.

Det finns ett begränsat antal bilderböcker som illustrerar barns lek och samspel i sandlådan, vilket bidrog till att vi valde de böcker som fanns tillgängliga på de bibliotek vi besökte. Om det

funnits fler tillgängliga böcker som illustrerar barns lek i sandlådan och mer tid hade studien kunnat utföras kvantitativt, vilket ger möjligheten att resultatet av studien blivit annorlunda.

I linje med Hellströms (2017) påtalande om att en av de viktigaste förutsättningarna för barn i förskolan är en stimulerande lärmiljö för att de ska kunna utveckla värden och kunskaper, menar vi att denna studie tillför både en nyskapad medvetenhet och en förståelse för lärmiljön, i vårt fall bilderböcker och hur den illustrerar sandlådan, för att motverka könsstereotypa mönster hos barnen. Genom att vi ur ett genusperspektiv har analyserat bilderboken och uppmärksammat hur den illustrerar leken i sandlådan, vill vi med denna studie uppmärksamma bilderbokens och sandlådans vikt och innehåll i förskolan. I samma linje menar Danius (2013) att boken inte är en spegel utan ett fönster, ett sätt att synliggöra världen. Med stöd utifrån detta menar vi, som pedagoger, att vi måste öppna många olika fönster åt barnen och låta dem kika in. Precis som läroplanen för förskolan beskriver att förskolans uppgift är att ”ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassa till alla barn” (*Lpfö18*, s.3)

6.3 Förslag på fortsatt forskning

Det vi tydligt sett i böckerna som vi analyserat men som vi inte tycker ingår i vårt syfte handlar om konflikthantering. Då vi flera gånger kommit tillbaka till frågan angående konflikthantering, både sandlådan som plats, leksakernas funktion och pedagogens roll i detta, ser vi detta som nästa forskningsområde.

Utifrån vår studie om att bilderboken används som ett pedagogiskt verktyg och enligt Kårelands (2013) påvisande om bilderboken som ett bidragande komplement i att socialisera och uppfostra barnet, känner vi att konflikthantering bör ha en större del i bilderböcker. Ett nytt spännande forskningsområde att ta tag i.

7 Källförteckning

- Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Tredje upplagan Lund: Studentlitteratur
- Axelsson, Monica & Jönsson, Karin (2009). *Bygga broar och öppna dörrar: att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Bal, Mieke (2001). *Travelling concepts in the humanities: a rough guide*. Toronto: University of Toronto Press
- Chapman, Rachel (2015). A Case study of gendered play in preschools: how early childhood educators' perceptions of gender influence children's play. *Early Child Development and Care*, 186(8), ss. 1271-1284. <http://dx.doi.org.proxy.mah.se/10.1080/03004430.2015.1089435>
- Danius, Sara (2013). *Den blå tvålen: romanen och konsten att göra saker och ting synliga*. Stockholm: Bonnier
- Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Edwards, Agneta (2008). *Bilderbokens mångfald och möjligheter*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber
- Förskolans arbete med jämställdhet* (2017). Skolinspektionen. Tillgänglig på Internet: <https://www.skolinspektionen.se/>
- Grevette, Anna (2008). Barnet i klädkammaren. Kläder, klass och genus i två barnböcker. I Heggstad, Eva (2014). Regnbågsfamiljer och könsöverskridande barn: bilderbokens nya invånare. Samlaren (Uppsala). 2013(134), ss. [222] -250. Tillgänglig på Internet: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:765959/FULLTEXT01.pdf>
- Hellström, Lisa (2017), Gränsen går när man slutar skratta. I Öhman, Margareta (red.) (2017). *Att bryta mönster: relationer, normer och barns rätt*. Stockholm: Lärarförlaget
- Henkel, Kristina (2006). *En jämställd förskola: teori och praktik*. Skärholmen: Jämställt.se
- Hirdman, Yvonne (2003). *Genus: om det stabila föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Cecilia Drube 740529
Rebecca Videtorp 840307

- Hirdman, Yvonne (1998). Konstruktion och förändring – genus som vetenskap. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1998:3-4 s. 4-15 Tillgänglig på internet: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/2143/1902>
- Hirdman, Yvonne (1988). Genussystemet: reflektion kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskapligtidskrift*. 1988:3 s. 49-63. Tillgänglig på internet: <https://ub016045.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/viewFile/1490/1303>
- Johansson, Eva (2008). *"Gustav får visst sitta i tjejsoffan!": etik och genus i förskolebarns världar*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Kåreland, Lena (2010). *Vems kompis? Finstämt om barns möten*. I Svenska Dagbladet (2010). Tillgänglig på Internet: <https://www.svd.se/finstamt-om-barns-moten-NkO>
- Kåreland, Lena (2013). *Barnboken i samhället*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kåreland, Lena & Lindh-Munther, Agneta (2015), Om läsning och könsmönster i förskolan I Kåreland, Lena (red.) (2015). *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Natur & Kultur Allmänlitt.
- Kåreland, Lena (2001). *Möte med barnboken: linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. [Ny, rev. och aktualiserad utg.] Stockholm: Natur och kultur
- Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. (2018). [Stockholm]: Skolverket
- Nelson, Anders & Svensson, Krister (2005). *Barn och leksaker i lek och lärande*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur
- Odenbring, Ylva (2014). *Barns könade vardag : om (o)jämställdhet i förskola, förskoleklass och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Olsson, Annika (2004). *Att ge den andra sidan röst*. [Ny, omarb. utg.] Stockholm: Atlas
- Simonsson, Maria (2004). *Bilderboken i förskolan: en utgångspunkt för samspel*. Diss. Linköping : Univ., 2004
- Tsao, Ya-Lun (2008). *Gender Issues in Young Children's Literature: Reading Improvement*, 10/2008, Volym 45, Nummer 3. Tillgänglig på internet: <https://fu-ctge-5245.wikispaces.com/file/view/Tsao.pdt>

Cecilia Drube 740529
Rebecca Videtorp 840307

Öhman, Margareta (2017), Perspektiv och mönster styr våra tankar. I Öhman, Margareta (red.) (2017). *Att bryta mönster: relationer, normer och barns rätt*. Stockholm: Lärarförlaget

7.1 Bilderböcker som använts i studien

Lindenbaum, Pija (2010). *Kenta och barbisarna*. 2. uppl. Stockholm: Rabén & Sjögren

Sundström, Josefine (2018). *Boken om att gå på förskolan*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Widerberg, Siv (2013). *Moa och Samir i lekparken*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Wirsén, Stina (2010). *Vems kompis?*. Stockholm: Bonnier Carlsen